

MACAR HALK ŞARKILARINDA 1848-1849 MACAR İHTİLÂLİ VE LAJOS KOSSUTH

1848-1849 HUNGARIAN REVOLUTION AND
LAJOS KOSSUTH IN HUNGARIAN FOLK SONGS

Yasemin ALTAYLI

Yrd. Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi,
Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Hungaroloji Anabilim Dalı,
altayli@ankara.edu.tr

Öz

1848 yılında Avrupa'nın bir bölümündeki ihtilâl hareketleriyle aynı zamanda Macarlar da Lajos Kossuth liderliğinde Habsburglara karşı özgürlük savaşlarını başlatmışlar, mücadeleleri 1849 yılında Habsburgların Ruslardan aldığı desteğin de etkisiyle başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Kossuth, maiyetiyle birlikte Osmanlı İmparatorluğu'ndan himaye görererek Kütahya'ya yerleşmiş, bir müddet burada kaldıktan sonra Macar bağımsızlık savaşını devam ettirmek amacıyla dünyanın farklı şehirlerine gittiyse de başarılı olamamıştır. Bu süreçte ihtilâle katılan çok sayıda Macar da, Kossuth gibi ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştı. Macarların Kossuth önderliğinde verdiği bu özgürlük mücadelesi, Macar hafızasında derin izler bırakmıştır. Bu etkinin Macar sözlü geleneğindeki en önemli ürünlerinden biri de, halk şarkılarıdır. Çalışmamızda, 1848-1849 Macar İhtilâlini ve Lajos Kossuth'u konu alan Macar halk şarkılarının sayısız örneği arasından ancak bir bölümünü sunarak, Macar halkının verilen bu mücadeleyi nasıl algıladığı ve yorumladığı anlatılmaya çalışılacaktır.

Abstract

At the same time with the revolutionary movements in some parts of Europe in 1848, the Hungarians also started the war of independence against the Habsburgs under the leadership of Lajos Kossuth. Their struggle failed with the influence of support given by Russians to the Habsburgs. Kossuth settled in Kütahya under the aegis of the Ottoman Empire. After a while, went to the different places of the world in order to continue the war of independence, but not succeeded. Many Hungarians, who participated in the revolution like Kossuth, had to leave their countries. The Hungarian Revolution caused profound wounds in their minds. One of the most important products of these effects seen in Hungarian oral tradition is folk songs. In this study, by presenting only a few of the numerous examples of Hungarian folk songs about the Hungarian Revolution of 1848-1849 and Lajos Kossuth, we try to explain how the Hungarians perceived and interpreted this struggle.

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 20 Mart 2017
Kabul edildiği tarih: 20 Nisan 2017
Yayınlanma tarihi: 21 Haziran 2017

Article Info

Date submitted: 20 March 2017
Date accepted: 20 April 2017
Date published: 21 June 2017

Anahtar sözcükler

Kossuth; Halk Şarkıları; İhtilâl;
Macar

Keywords

Kossuth; Folk Songs; Revolution;
Hungarian

DOI: 10.1501/Dtcfder_0000001517

Ana Hatlarıyla 1848-1849 Macar İhtilâli

Köklerini Fransız İhtilâli'nden alan Avrupa'daki sosyal ve kültürel değişim 19. yüzyıl Avrupası'nda etkisini bağımsızlık mücadeleleri ile göstermeye başlamıştı. 1830'lu yılların ardından 1848'li yıllar da Avrupa için ihtilâllerin yılıydı. Başta Fransa olmak üzere İtalya ve Avusturya gibi birçok Avrupa ülkesinde ihtilâl hareketleri baş göstermişti.

1848 İhtilâllerinin hazırlayıcısı olan çok çeşitli tarihi hadiseler ve nedenler bulunmaktaydı. Bunların en önemlileri Fransız İhtilâli ile Rusya, Avusturya-Macaristan Monarşisi, Prusya ve İngiltere'nin 9 Haziran 1815'te Viyana Kongresi ile Avrupa'da krallıklar lehine kurdukları düzene karşı oluşan tepkiler neticesinde gerçekleşen ve bir anlamda "Viyana Düzeni" ile liberal kanadın mücadelesi olan 1819 (Almanya), 1820 (İtalya - İspanya) ve 1830'da Fransa'dan diğer Avrupa ülkelerine yayılan ihtilâl hareketleri idi (Düzücü 52-53). Bunların yanında özellikle Milliyetçilik

akımının etkisinin yadsınmadığı ve farklı fikir akımlarının eskiye göre daha hızlı yayıldığı bir dönemde gerçekleşen 1848 İhtilâlleri, önceki liberal söylemlerin daha da somutlaşarak anayasa ve seçim talepleriyle şekillendiği biçimiyle Avrupa'yı derinden sarstı (Feyzioğlu 51).

Macarlar açısından ihtilâli hazırlayan sebepler esasen çok köklü bir geçmişe sahipti. Uzun süredir üzerlerinde olan Habsburg baskısı 19. yüzyıla gelindiğinde her alanda giderek kendisini daha fazla hissettiriyordu. Viyana, Fransız İhtilâli ve Napolyon savaşlarından duyduğu endişe nedeniyle giderek sertleşmiş, toplumsal modernizasyondan kaçınmış, politik hareketleri engellemiş, hattâ 1812-1825 tarihleri arasında Macar feodal meclisinin toplanmasını yasaklamıştı (Fodor 43). Tüm bu tarihi süreç neticesinde Avrupa'nın bir bölümündeki ihtilâl hareketleriyle aynı zamanda 1848 yılında Macarlar da Habsburglara karşı Lajos Kossuth (1802-1894) liderliğinde birleşerek ihtilâli başlatmışlardı.

Lajos Kossuth'u Macar ihtilâlinin lideri yapan süreç bundan çok önce başlamıştı kuşkusuz. Pozsony (Bratislava) Meclisine girmesi onun politik yaşamının en önemli evrelerinden birini teşkil ediyordu. 1832-1836 yılları arasında buradaki meclis görüşmelerini yayımlayan Kossuth, kısa bir süre sonra muhalif yazıları ile dikkatleri üzerine çekmiş ve 1837 yılında tutuklanmıştı (Güngörmüş, *Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth...* 20). Muhalif kanadının desteğinin de etkisiyle 1840 yılında serbest bırakılan Kossuth, bütün bunlara karşın reform düşüncelerinin geniş kitlelere ulaştırılması fikrinden vazgeçmedi (Hermann 21). Bir müddet sonra dönemin önemli gazetelerinden olan *Pesti Hírlap*'ın editörlüğüne getirilmiş, ancak yazdığı yazılarla¹ Viyana ve taraftarlarını rahatsız ettiğinden bu görevi bırakmak zorunda kalmıştı.

Tüm bu süreç içerisinde muhalif kanadın en önemli ismi haline gelen Kossuth, reform yanlısı düşüncelerini giderek daha da artan bir güçle seslendiriyordu. 1848'de Paris'te patlak veren devrimin zamanlamasını da çok iyi değerlendirdi. 3 Mart 1848'te yaptığı meclis konuşmasıyla siyasi hak, bağımsız milli hükümet ve anayasa talebinde bulundu (Hermann 52). Paris'in ardından 13 Mart 1848'de Viyana'da başlayan ihtilâlle Habsburglar telaşa düşmüş ve 15 Mart 1848'de Peşte sokakları da devrimle tanışmıştı. Viyana'nın ise Kossuth'un taleplerini kabul etmekten başka seçeneği

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kossuth, Lajos. *Szerkesztői jegyzetek a Pesti Hírlaphoz –I (1841)*. Fazekas, Csaba, Ed. Miskolc: 2003. Web. 14 Mart 2017.

kalmamıştı. Kısa bir süre sonra Lajos Batthyány, Macar hükümetini kurdu, Viyana Kossuth'un taleplerini onayladı, Maliye Bakanlığı Kossuth'a verildi.

Düzenli bir ordunun önemini kavrayan Kossuth, derhal Macar milli ordusunun kurulması için çalışmalara başlamıştı. Düzenli bir ordu için gereken asker toplama faaliyetlerinde bulunuyordu. Batthány'nin istifasının ardından tüm gücü elinde toplayan Lajos Kossuth 1 Kasım 1848'de Yukarı Tuna ordusunun başına Artúr Görgei'yi getirmişti (Güngörmüş, *Doğumunun 200. Yıldönümünde Lajos Kossuth ve 1848-49 Macar Bağımsızlık ve Özgürlük Mücadelesi* 26).

V. Ferdinand'ın tahttan feragat etmesi ve yerine Franz Joseph'in gelişiyle 1848 İhtilâlinin hak ve kazanımları Viyana tarafından reddedildi. Bu süreçte Avusturya'nın Aralık 1848'deki saldırısıyla birlikte Macar Meclisi ve hükümeti Debrecen'e çekilmek zorunda kaldı, 4 Mart'ta ise Viyana Olmütz Anayasasını ilân etti (Fodor 49). İlkbaharda çeşitli başarılar elde eden Kossuth ihtilâlin kazanımlarının Viyana tarafından yok sayılması üzerine bağımsızlığı ve Habsburgların tahttan uzaklaştırılmasını ilân ediyordu. Ancak Viyana'ya karşı politik ve askerî başarılar kazanan Lajos Kossuth ve Macar ordusu, karşısında Avusturya-Rus ittifakını buldu. Avusturya ve Rus orduları arasında kalan Macar ordusu Temesvár'da yenilgiye uğratıldı ve birkaç gün sonra 13 Ağustos 1849'da Macar ordusu teslim oldu (Hermann 82). Böylece 15 Mart 1848'de Peşte sokaklarında başlayan ve reform yanlılarının elde ettiği kazanımlarla gelişen Macar bağımsızlık mücadelesi son bulmuş oldu.

Macar Halk Şarkılarında İhtilâl ve Kossuth²

Kossuth liderliğinde verilen Macar bağımsızlık mücadelesi, gerek Macarlar, gerekse onlarla aynı kaderi paylaşan komşu halkların hafızasında derin izler bırakmıştır. Bu izler bugün Macarlara ait pek çok ulusal figürde, cadde ve sokak adlarında, yazılı ve görsel basında karşımıza sıklıkla çıkabildiği gibi, bunları dönemi konu alan sayısız bilimsel çalışmada da görebiliriz. Gerek o dönemin zorlu şartlarında, gerekse sonrasında yazılan günlükler, mektuplar, şiirler ile hikâyeler, efsaneler ve ulusal şarkılar gibi çok sayıda edebi ve folklorik üründe 1848 Macar ihtilâlini ve bu ihtilâlin ulusal simgesi haline gelen Kossuth adını buluruz. Macarlar

² Çalışmada yer alan Macarca şiir ve şarkıların Türkçeye tercümesi, makalenin yazarı tarafından yapılmıştır.

açısından 1848 İhtilâlinin ne ifade ettiğini ünlü Macar şairi Sándor Petőfi'nin³ şu dizeleriyle özetleyebiliriz (H.Szabó):

Óh ez ritka szép látvány volt,	Ah bu öyle nadir güzellikte bir manzara idi ki
S majd ha vénül a világ,	Yaşlandığında bu dünya,
Elmondják az unokának	Yine anlatacak dedeler
Ezt a kort a nagyapák	Bu dönemi torunlarına

Macar sözlü geleneğinde bu dönemi anlatan çok sayıda ürün arasından belki de en renklileri, en canlıları, halk şarkılarıdır. Halkın düşüncelerinin, hislerinin en yoğun biçimde anlatıldığı bu folklorik ürünler, aynı zamanda ulusal kimliğin bir yansıması, tarihi hadiseler karşısında ulusal bilincin dışavurumları, aktarımları olarak da kabul edilebilir. Bu bakımdan bir toplumun folklorik ürünlerinin anlaşılması, aynı zamanda o toplumun dünyaya bakışının anlaşılmasıdır. Ulusal semboller nasıl ki bir toplumun bilincinin görünen, somut kısmıysa halk şarkıları da o ulusun bilincinin hissedilen kısmı gibidir adeta⁴.

Macarca kaynaklarda 48 *Şarkıları*, *Asker Şarkıları*, *İhtilâl Şarkıları*, *Kossuth Şarkıları* vb. pek çok farklı ad altında 1848-1849 İhtilâlinin anlatıldığı sayısız ürün bulunmaktadır. Ancak bunların arasında en bilineni ve belki de ilk akla geleni, çok sayıda varyasyonu da bulunan *Kossuth Şarkısı*dır (*Kossuth-nóta*⁵). Neredeyse her Macar'ın ezbere bildiği, bir diğer adıyla *Kossuth Lajos azt üzente* adlı bu şarkıda Macar özgürlük mücadelesinin artık askerî bir hareket haline geldiği görülmektedir (Ortutay):

³ 1848-1849 Macar İhtilâlinin önemli isimlerinden olan Sándor Petőfi'nin 13 Mart 1848'de kaleme aldığı *Nemzeti Dal (Ulusal Türkü)* adlı şiiri ve burada yer alan *Talpra Magyar! (Ayağa Kalk Macar!)* ifadesi ihtilâlin simgesi haline gelmiştir (Öz 178). *Nemzeti Dal* aynı zamanda 15 Mart 1848'de ilan edilen bağımsız Macar basınının ilk ürünü olarak da kabul edilebilir (Güngörmüş, *Ölümünün 140. Yıldönümünde Sándor Petőfi (1823-1849)* 110).

⁴ Macar halk müziği çalışmalarında bugün araştırmacıların en dikkat çektiği konulardan biri de Macar halk müziği ile Türk halk müziği arasındaki benzerliklerdir (Ayrıntılı bilgi için bkz. Sipos, *Türk-Macar Halk Müziği'nin Karşılaştırmalı Araştırması*; ayrıca bkz. Doğan, *Macar Epik Şiir Geleneğinin Kökenleri* 1-20). Sipos'un, Bence Szabolcsi'nin sözlerinden aktardığı gibi "*Macar halk müziği Asya müzik kültürünün bin yıllık ağacının buraya gelmiş dalıdır ki Çin'den Orta Asya yoluyla Karadeniz'e kadar yaşayan değişik halkların ruhanından kaynaklanmaktadır*" (Sipos). Sözünü ettiğimiz gibi halk müziği ve bunun bir ürünü olan halk şarkıları aynı zamanda ulusal kimliğin özellikleriyle ilgili olarak bize en canlı kaynağı sunmaktadırlar, dolayısıyla genel anlamda halk şarkılarının daha iyi anlaşılabilmesi için ulusal kimlik ile ilgili verilere ve bilgiye de sahip olmamız gerekir (Macar ulusal kimliği ile ilgili olarak ayrıca bkz. Doğan, *Macar Ulusal Kimliğinin Oluşumunda Türk Etkisi* 1-12).

⁵ Macarcada yer alan "nóta" ifadesi gelenek ve tarihsel olaylarla şekillenmiş ulusal şarkıları ifade etmektedir.

Kossuth Lajos Azt Üzente

Kossuth Lajos azt üzente:
Elfogyott a regimentje.
Ha még egyszer azt üzeni:
Mindnyájunknak el kell menni!
Éljen a Magyar szabadság!
Éljen a haza!

Lajos Kossuth Haber Etti

Lajos Kossuth haber etti
Ordusunun tükendiğini.
Bir kez daha salarsa haber
Hepimize gitmek düşer!
Yaşasın Macar özgürlüğü!
Yaşasın vatan!

Esik eső karikára
Kossuth Lajos kalapjára,
Valahány csepp esik rája,
Annyi áldás szálljon rája!
Éljen a Magyar szabadság!
Éljen a haza!

Yağmur yağıyor siperliğine
Lajos Kossuth'un şapkasının,
Kaç damla yağmur düşerse üzerine,
O kadar rahmet insin üzerine!
Yaşasın Macar özgürlüğü!
Yaşasın vatan!

Kossuth Lajos iródiák.
Nem kell neki gyertyavilág:
Megírja ő a levelet
A csillagok fénye mellett.
Éljen a Magyar szabadság!
Éljen a haza!

Kâtip Lajos Kossuth.
Mum ışığı gerekmez ona:
Mektubu yazar o
Yıldızların ışığı altında.
Yaşasın Macar özgürlüğü!
Yaşasın vatan!

Ujváry'nin aktardığına göre şarkı büyük bir olasılıkla köklerini II. Ferenc Rákóczi'nin 1703-1711 tarihleri arasında yine Habsburglara karşı verdiği özgürlük savaşından almaktadır; ikinci kıtada yer alan *Esik eső karikára*, *Kossuth Lajos kalapjára* dizeleri de aslen başka bir şarkı olup buna Kossuth adının getirilmesiyle yeniden biçimlenmiştir ve orijinali *Esik eső karikára*, *Kis angyalam kalapjára* şeklindedir (Ujváry 287).

1848-1849 Macar İhtilâlini ile ilgili derleme çalışmalarının sistemli ve etkili bir şekilde yapılmasına 1947'de başlanmış, 1952 yılında Linda Dégh *A szabadságharc népköltészete (Halk Şiirinde Özgürlük Savaşı)* adıyla bunların bir kısmını yayımlamıştı (Lukács 5). 1998 yılında bu konudaki ilgi artarak devam etmiş, Aurél Vajka'nın *1848 emlékei a népi díszítőművészetben (Halk Süsleme Sanatında 1848'in Hatıraları)*, Ákos Dömötör'ün *Hősök és vértanúk. Mondák és visszaemlékezések a szabadságharcról (Kahramanlar ve Şehitler. Özgürlük Savaşı Hakkında Efsaneler ve Hatıralar)* ve Lujza Tari'nin *Magyarország nagy vitézség. A szabadságharc emlékezete a nép dalaiban (Macaristan'ın Büyük Kahramanlığı. Halk Şarkılarında Özgürlük Savaşı)* adlı eserleri A Magyar Néprajzi Társaság'ın (Macar Halkbilim Cemiyeti) desteğiyle yayımlanmış ve

Macar Etnografya Müzesi (Néprajzi Múzeum) *Éljen haza! 1848-49 emlékezete (Yaşasın Vatan! 1848-1849 Hafızası)* adı altında bir sergi açmıştı (Lukács 5; Kerényi 737-739).

31 Ağustos 1850 tarihinde *Magyar Hírlap* adlı bir Macar gazetesinde yayımlanan bir yazıdan ise yukarıdaki sistemli çalışmalardan önce, amatörcü de olsa ihtilâl ile ilgili halk şarkılarının toplanılması için bir girişimde bulunulduğu görülmektedir (Liszka 6; Tasnády 45):

Halk şarkılarını toplayalım!

İhtilâl fırtınası yakıp yıkarak geçti sınırlarımızdan. Gözümüzün alabildiği her yer, önümüz, ardımız çorak tarlalar. Ama geçtiğimiz iki yıl içinde yeni tohumların ekildiği, yeni çiçeklerin yetiştiği bir toprak var. Bu toprak halk şairinin tarlası. Unutulmuşluğun gölgesinde nihai olarak solmadan önce toplayacağız bunun çiçeklerini, çelenk yapacağız onlardan ve belleğin sunağına koyacağız onları. Yasını ve sevincini, duygularını ve düşüncelerini şarkılarda gösterir halk... Bu sebeple bu konuyla ilgilenen, bu konuda çalışmak, çaba göstermek isteyen yurttaşlardan ihtilâl sırasında farklı yörelerde, ağızlarda dolaşan şarkıları (ordugâh, muharebe şarkıları da olabilir) toplayıp kaydetmelerini rica ediyorum. Bunları toplayanların adlarını memnuniyetle kamuoyu ile paylaşacağım... Halk şarkılarını toplayalım!... Apafi.

Gazetenin sonraki yazısından, yukarıdaki yazının yayımlanmasından bir müddet sonra Viyana'nın duruma müdahale ettiği ve derleme çalışmalarını durdurduğu anlaşılmaktadır (Liszka 7):

İhtilâl şarkılarının derlenmesi ile ilgili niyetim yüksek hükümet tarafından beğenilmedi. Bundan sonraki derlemeleri daha önce verilen Gyula adresine göndermeyiniz, bundan sonra da tarafıma bu çeşit gönderilerin gelmesi halinde ben bunları ilgili yasal mercilere teslim etmek mecburiyetinde kalırım.

Yukarıdaki örnekte de görüleceği üzere, ihtilâlin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından Macarlar üzerindeki Habsburg baskısı daha etkili bir şekilde hissedilmeye başlanmıştı. Bu dönemde pek çok dergi ve gazete de, ihtilâle destek verdikleri gerekçesiyle kapatılmıştı. Bu baskıdan halk şarkıları da payına düşeni aldı. İhtilâlden söz eden şarkılar sansüre tabi tutuluyordu, politik iktidar o dönemde şarkıların uyandırdığı düşüncelerden ve bunun etkilerinden endişe duyuyor demektir bu, şarkılar ortak hareket etmeyi ve bir ölçüde birleşmeyi temsil ediyordu (Tasnády 43). İhtilâl sırasında Petőfi şöyle söylemişti: “*Macarca şarkılar*

söyleyiniz, yabancı şarkılar değil. Fransızların özgürlük şarkısını ve o güzel Leh şarkısını söyleyebilirsiniz, lakin Alman şarkılarıyla [söylerseniz eğer] sürebilirsiniz [beni] dünyadan” (Tasnády 47). İşte bu sözler bize insanların ortak dille olduğu kadar, ortak bir bilinçle de hareket ettiğini göstermektedir, Fransızca bilmeseydi bile Macarlar, şarkılarla ortak düşüncede birleşebilirlerdi; özetle “Yabancı topluluklar başka bir yabancı dilde konuşmasalar da başka bir müzik dilinde iletişim kurabilirler” demektir (Tasnády 47).

Viyana baskısının ve sansürünün etkili olmadığı Macaristan dışındaki topraklarda da 1848 Macar İhtilâli ile ilgili halk şarkıları ve baladlar ortaya çıkmıştı. Örneğin Lipcse’de *Hangok a múltból* adıyla bir derleme çalışması yayımlanmıştı (Liszka 8). Macarlarla komşu olan Slovaklar da artık *Kossuth Şarkısını* söylüyordu (Liszka 20):

Lajoš Kossuth odkazuje,
Regimentov mi chybuje.
Jestli odkáže ešte raz,
Íst’ musí jedonkaždý z nás!
Nech žije vlast’!

Çekler de Kossuth’u anıyor ve onun mücadelesini kendilerine örnek alıyorlardı (Liszka 21):

Çekçesi:

Hej, Češi, Srbové, Slováci!
Na Mad’ara pohlédněte,
jak v ukrutném boji krváci,
a příklad si z něj vezměte:
S Mad’ary rychle spojte se,
Éljen Košut! (Liszka 21).

Metnin Macarcaya çevrilmiş biçimi⁶:

[Hej, csehek, szerbek, szlovákok,
A magyarra tekintsetek!
Milyen véres harcokban áll ott,
Most példát róla vegyetek.
Fel, egyesüljünk a magyarral!
Éljen Kossuth!

Metnin Türkçeye çevrilmiş biçimi:

Hey Çekler, Sırpalar, Slovaklar
Macarlara bakın!
Ne de kanlı savaşlardalar,
Şimdi örnek alın kendinize onları.
Haydi birleşelim Macarlarla!
Yaşasın Kossuth!

⁶ Metnin Macarcası József Liszka’nın eserinden alınmıştır (Liszka 21).

İhtilâl artık askerî bir nitelik kazanmış ve ordu kurulmuştu. Macar askerleri ailelerinden ve sevdiklerinden ayrılarak cephelere gidiyorlardı. Bu ayrılıkların hüznünü anlatan sayısız şarkıdan biri de, *Kossuth Lajos regementet állított* idi. Şarkı Macar halkının duygularını şöyle yansıtmaktadır (Ujváry 287):

Kossuth Lajos regementet állított

Kossuth Lajos regementet állított
Engem is a századába sorozott
El is megyek, harcolok a hazámért
Harcolok a piros barna babámért.

Lajos Kossuth Ordu Kuruyormuş

Lajos Kossuth ordu kuruyormuş
Beni de bölüğüne alıyormuş
Ben de gideceğim, savaşağım yurdum için
Savaşağım kızıl saçlı esmer bebeğim için

Bu konuyla ilgili bir başka halk şarkısı da, Ráckeresztúr'dan derlenen ve Székesfehérvár'dan güneye Fejér eyaletindeki köylerdeki ağızla büyük benzerlikler gösteren *Háromszínű magyar zászlók lobognak* adlı şarkıdır (Lukács 16-17):

Háromszínű magyar zászlók lobognak

Háromszínű magyar zászlók lobognak
Körülötte sok szép lányok zokognak;
Ne sírjatosk hű szerető leányok

Üç Renkli Macar Bayrakları Dalgalanıyor

Üç renkli Macar bayrakları dalgalanıyor
Etrafında güzel kızlar hüngür hüngür ağlıyor;
Yiğitlere sevdalı kızlar ağlamayın siz

Lögyön drágább kedvestöknél hazátok.
Csak úgy önként álltam a zászló alá,
Kedves hazám szeretete vitt reá;
Mán a goló mint zápor úgy esik,
Harcolok én utolsó vérömig.

Daha kıymetli olsun yârinizden vatanınız
İşte böyle gönüllü geldim bayrağın altına,
Aziz vatanımın sevgisi getirdi beni buraya;
Bugün sağanak gibi yağıyor kurşunlar,
Savaşıyorum ben kanımın son damlasına kadar.

Feleségöm, gyermekömet itt hagyom,
A hazámért magam is odaadom,
Nagy a hőség a magyarok szíviben,
Möglátszik az járásában, színiben.

Karımı, çocuğumu burada bırakıyorum,
Kendimi vatanım için feda ediyorum,
Yiğitlik çokçadır Macarların yüreğinde
Görünüyor bu yürüyüşünde, yüzünde.

Gyereketem böcsöbe itt hagyom,
Életemet a jó istenre bízom,
Kis pej lovam hátára magam vetöm,
Fegyveremet ódalamra főkötöm.

Beşiğinde bırakıyorum yavrumu,
Yüce Tanrı'ya emanet ediyorum canımı,
Doru atıma atlıyorum
Silahımı yanıma bağlıyorum.

*Kossuth Şarkısı*yla aynı ezgide olan bir diğer halk şarkısı da *Magyarország, édes hazám*'dir. Bu asker şarkısında 1848'de Macar askerlerinin karargâha 4 yıllığına alınmaları anlatılırken, ülkeleri ve özgürlükleri için askerde geçecek bu 4 senenin onların nazarında bir öneminin olmadığı aktarılmaktadır (Ortutay):

Magyarország, édes hazám

Magyarország, édes hazám
Néked szült és nevelt anyám,
Négy esztendő nem a világ
Éljen a Magyar szabadság!
Éljen a haza!

Macaristan Benim Güzel Vatanım

Macaristan benim güzel vatanım
Senin için doğurup yetiştirdi beni anacığım,
Dört senenin yoktur bir hükmü
Yaşasın Macar özgürlüğü!
Yaşasın vatan!

Macar ihtilâlini konu alan halk şarkılarının en temel vurgusu, hiç kuşkusuz vatan ve özgürlüktü. Vatan ve özgürlük kavramları, bayrak ve Kossuth ile bütünleşmişti. *Kossuth Şarkısı* ile aynı ezgide olan ve Kisterenye, Nógrád yöresinden derlenen bu konudaki bir başka şarkı ise şöyledir (Ortutay):

Márton mentén megy a vasút

Márton mentén megy a vasút,
Magyar zászlót lenget Kossuth;
Rá van írva zászlójára
A Magyar nép szabadsága.
Éljen a haza!

Márton Boyunca Raylar Uzanıyor

Márton boyunca raylar uzanıyor,
Macar bayrağını Kossuth sallıyor;
Üzerinde yazılıdır bayrağının
Özgürlüğü Macar halkının.
Yaşasın vatan!

Özgürlük savaşı sırasında Viyana ordularının başkomutanlığını yapan Windisch-Grätz'in, Macar ordularına verdiği zarar da halk şarkılarına yansımıştır. Önce Schwechat'ta başarı sağlayan Windisch-Grätz, bunun ardından Yukarı Tuna Macar ordusunu bozguna uğratmış ve Budapeşte'ye girmiş, Kápolna muharebesinde Macarlara büyük zarar vermişti. Kendisi Viyana'ya gönderdiği raporunda da şu ifadeleri kullanmıştı: "*Asî sürülerini darmadağın ettim, birkaç gün sonra Debrecen'de olacağım*" (Hermann 72). *El kell menni valahára* adlı şarkıda Macarlar açısından başarılı geçen ilkbahar seferine de değinilerek, Windisch-Grätz'tan şu şekilde bahsedilir (Ortutay):

El kell menni valahára

El kell menni valahára
Híres Miskolc városába,
Miskolcról meg Görömbölyre,
Görömbölyi csatatérre.

Nihayet, Gitmek Gerek

Nihayet, gitmek gerek
Ünlü Miskolc şehrine,
Miskolc'tan da Görömböly'e,
Görömböly'deki savaş meydanına.

Ott az ágyúk szépen szólnak,
Apró fegyverek ropognak.
Jobb kezemben kard megfordul,
Az ellenség vérbe borul.

Orada ahenkle kükrüyor toplar,
Patırdıyor küçük silahlar.
Sağ elimdeki kılıç iniyor,
Düşman kana boğuluyor.

Esik eső, fúj a szellő.	Yağmur yağıyor, rüzgâr esiyor.
Hej Windischgrätz, fogy az erő!	Hey Windischgrätz, gücün bitiyor!
Hiába jössz tüzze-vassal,	Boşa geliyorsun yaka yıka,
Mégse bírsz el a magyarral!	Yine de gücün yetmez Macar'a!

Macar toprakları üzerindeki askerî mücadelenin yıkımı, savaş ve Kossuth'un ordusu için yaptığı çağırısı Hajdú-Bihar eyaleti Mikepércs yöresinden derlenen *Magyarország körös-körül füstölög* adlı savaş şarkısında ise şöyle anılır (Ortutay):

Magyarország körös-körül füstölög	Dört Bir Yanında Macaristan'ın Dumanlar Tütüyor
Magyarország körös-körül füstölög;	Dört bir yanında Macaristan'ın dumanlar tütüyor;
A szabadság mindenfelé kiütött.	Özgürlük her yerde yok edildi.
Maga fújja Kossuth a trombitáját:	Kossuth trompetini kendisi çalıyor:
Harcra hívja az egész magyarságát	Tüm Macarları[nı] savaşa çağırıyor!

Bütün bu olumsuzlukların yanında Kossuth ordusundaki Macar askerlerinin yaşamından kesitlerin yer aldığı şarkılarda yaşama sevinci ve sosyal yaşamın izlerini görebiliriz (Ortutay):

Tisza szélin van egy deszkacsárdá	Tuna Kıyısında Ahşap Bir Han Var
Tisza szélin van egy deszkacsárdá,	Tuna kıyısında ahşap bir han var,
Abba táncol Kossuth katonájá.	Kossuth'un askeri burada oynar[dans eder].
Jaj, de szépen pöng a sarkantyúja;	Ah ne de güzel şaklar mahmuzu onun;
Büs szívemnek mögvidámítója	Neşe kaynağıdır kederli ruhumun.

Fehérvár şehrinin sadakat mektubunu alan Kossuth ile Habsburg-Macar mücadelesinin Alman imparatoru ve Kossuth üzerinden anlatıldığı *Felsütött a nap sugára* adlı şarkıda ise Macarların, Özgürlük savaşının kazanılacağına olan inançları, Habsburgları yeneceklerine olan güvenleri tamdır (Lukács 53):

Felsütött a nap sugára	Vuruyor Güneşin Işığı...
Felsütött a nap sugára	Vuruyor güneşin ışığı
Kossuth Lajos homlokára.	Lajos Kossuth'un alnına.
Örömünk lesz nemsokára	Sevineceğiz pek yakında
Ferenc császár bosszújára.	İmparator Ferenc'ten öç alınca
Éljen Kossuth!	Yaşasın Kossuth!
Fehérvárról jött a levél	Fehérvár'dan mektup geldi
Kossuth Lajos öröme.	Lajos Kossuth buna sevindi
A Kossuthnak öröme	Kossuth'un sevinciyle
A németnek forr a mérge.	Kabarır Almanın öfkesi.
Éljen a magyar!	Yasasın Macar!

Temesvár yenilgisinin ardından Kossuth, hükümetin veda ilânını kaleme almıştı, sakallarını kestirdi, saç biçimini değiştirdi ve Árad'dan ayrıldı, bunun hemen ardından ise Artúr Görgei⁷ 13 Ağustos 1849'da Ruslara teslim oldu, böylece Macar İhtilâl ve Özgürlük Savaşı sona erdi (Hermann 82). Kossuth Lajos ve beraberindekiler Osmanlı topraklarına sığınarak Vidin ve Şumnu üzerinden Kütahya'ya gelerek buraya yerleştirildiler. Bir müddet Kütahya'da kalan Kossuth, dünyanın farklı şehirlerinde mücadelesini sürdürmek için destek arayışına gittiyse de bir sonuç alamadı. 1848-1849 Macar Özgürlük Savaşı'na katılan çok sayıda Macar ileri geleni ülkesini terk etmek zorunda kaldı, ihtilâlin ön saflarında yer alanlar Viyana tarafından ağır şekilde cezalandırıldılar.

Macar tarihinde *Mültecilik* yahut *Mülteciler (Bujdósók) Dönemi* adıyla anılan bu dönem Macar halk şarkılarında *bujdosó-nóta* yani *mülteci şarkısı* ifadesiyle de tarif edilmektedir. *Kossuth Lajos elbujdosott* adlı şarkıyı bunun bir örneği olarak sunabiliriz (Lukács 57):

Kossuth Lajos elbujdosott, Bánatába könnye csurgott. Ne sírj, ne sírj Kossuth Lajos, Visszavár sok régi harcos.	Lajos Kossuth sürgün oldu Kederinden gözyaşları coştı. Ağlama Lajos Kossuth, ağlama sen Dönmeni bekler eski cengâverler.
--	---

Száműztek a nagyvilágba, A szabadságnak nincs hazája. De eljön még majd a mi napunk, Fényes lesz a rozsdás kardunk. Éljen a magyar szabadság! Éljen a haza! Yaşasın Macar özgürlüğü! Yaşasın vatan!	Koca dünyaya ettiler sürgün Yok artık vatanı özgürlüğün. Elbet bize de dönecek devran, Parlayacak paslı kılıcımız yeniden.
--	---

Özgürlük savaşının kaybedilmesinden duyulan üzüntü ve mültecilik konusunun yansıtıldığı bir başka şarkı ise şöyledir (Lukács 46):

Kossuth Lajos bánatában Bujdosik a nagy világbán. Két szméból hull a könnye, A bánát szivét összetörte.	Lajos Kossuth keder içinde Sürgün kalır koca âlemde. İki gözünden akar yaşı, Keder gönlünü parçaladı.
Kossuth Lajos, isten véled, Megsirrattunk mi is téged, Árvák vagyunk, element apánk, Erabolták újra hazánk.	Lajos Kossuth Tanrı seninledir, Yasını tutuyoruz biz de senin, Yetimiz biz, gitti babamız, Yeniden gasp edildi vatanımız.

⁷ Liszka'nın aktardığı bir şarkıda Görgei'nin suçlandığı şu satırlara rastlanır: "...Görgei eladta, Görgei eladta/Egy-két aranyért a magyart eladta (Görgei sattı, Görgei sattı/Bir-iki altın için Macar'ı sattı)"(Liszka 12).

Kossuth Lajos, sír a néped,
Áldjon meg az isten téged.
Ha még egyszert azt üzened,
Fegyvert ragad újra néped.

Lajos Kossuth ağlıyor halkın,
Tanrı seni kutsasın.
Bir kez daha gelince çağrın,
Silah kuşanır tekrar halkın.

Kossuth Lajos bánatában
Bujdosik a nagy világbán.
Két szeméből hull a könnye,
Elbujdosott mindörökre.

Lajos Kossuth keder içinde
Sürgün kalır koca âlemde.
İki gözünden akar yaşı,
İlelebet kalır sığınmacı.

Hayatının son zamanlarına kadar mücadelesini sürdürmeye çalışan Lajos Kossuth, 20 Mart 1894'te İtalya'nın Torino şehrinde hayata gözlerini yumdu (Hermann 132). *Kossuth Şarkısı* asker çağırma ile başlamış, cephe mücadeleleri ve mültecilik ile devam etmiş ve son olarak şu dizelere dönüşmüştü (Juhász):

Kossuth Lajos édesapánk,
Felesége édesanyánk.
Nyugszanak ök mind a ketten
Magyarország sirkertjében.
Éljen a magyar szabadság!
Éljen a hazal!

Sevgili babamız Lajos Kossuth,
Ve sevgili annemiz olan zevcesi.
Uyuyun huzur içinde her ikiniz de
Macaristan'ın bağrında kabirde
Yaşasın Macar özgürlüğü!
Yaşasın vatan!

1848-1849 Macar İhtilâli ve Lajos Kossuth'un konu alındığı sayısız halk şarkısı özgürlük mücadelesinin her aşamasını adeta yaşayan bir kronoloji gibi Macar halkının hissiyatıyla anlatılmaktadır. Ulusların bir iç aynası gibi işlev gören bu yaşayan kronolojilerde, yani halk şarkılarında hadiseler sürekli bir değişim halinde yenilenerek de karşımıza çıkabilirler. Tıpkı *Kossuth Şarkısı*nda olduğu gibi bu ürünlerin aynı ezgide farklı biçimleriyle karşılaşılabiriz Bu bakımdan halk şarkılarının bir bölümünün zaman ve olaylara göre biçim ve konu değiştirdiklerini söyleyebiliriz.

Çalışmamızda ele aldığımız halk şarkıları, vatan ve özgürlük kavramları ile şekillenmiştir ve bu iki kavram da gerek müstakil, gerekse Kossuth adıyla özdeşleşerek aktarılmışlardır. Başka bir ifadeyle, Kossuth adı halkın çok sevdiği bir liderden ziyade, Macaristan'ın özgürlüğünü ifade eden bir simge, onu özgürlüğe kavuşturacak bir kurtarıcı haline dönüşmüştür.

Asker toplama faaliyetleri, cepheye gitmek için Macar askerlerinin ailelerinden ayrılışı, savaş alanları şarkılarda sıkça yer alan konulardır. Aynı zamanda iyi bir asker, bir vatanseverin nasıl olması gerektiği de gösterilmektedir. Umut ise hiçbir

zaman kaybedilmemiştir. İhtilâlin başarısızlığa uğramasından ve Kossuth'un Macaristan'dan ayrılışından sonra dahi özgürlüğe dair umut şarkılarda hiç sönmemiş, Kossuth'un geri döneceğine, yani Macaristan'ın özgürlüğüne kavuşacağına olan inanç hep canlı tutulmuştur. Bu halk şarkılarının bir diğer özelliği ise, cesaret ve motivasyonun yükseltilmesi için zafer odaklı olmalarıdır. Tarihi gerçekler ve karşılaşılan durumlar nasıl olursa olsun Macarlar mutlaka özgürlüklerine kavuşacaklardır. Bu bakımdan incelediğimiz bu halk şarkılarının en önemli birleştirici özelliğinin, ne olursa olsun özgürlüğün elde edilmesine yönelik umut ve cesaretin kaybedilmemesi olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- Doğan, İsmail. "Macar Epik Şiir Geleneğinin Kökenleri." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 44.2 (2004): 1-20.
- . "Macar Ulusal Kimliğinin Oluşumunda Türk Etkisi." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 47.2 (2007): 1-12.
- Düzücü, Levent. "Korku ile Tedbir Arasında Bir İhtilâli İzlemek: 1848 İhtilâli ve Osmanlı Hükümeti." *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 38 (2016): 51-78.
- Feyzioğlu, Hamiyet Sezer. "1848 İhtilâlleri Sırasında Osmanlı Devleti'nin Balkan ve Adalarda Aldığı Önlemler." *Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi* 25.39 (2006): 49-64.
- Fodor, Pál. "Ondokuzuncu Yüzyılın İlk Yarısında Macar Reform Hareketleri ve 1848-49 Devrimi." *Doğumunun 200.Yıldönümünde Lajos Kossuth ve 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı-Macar İlişkileri Sempozyumu*. Ed. Celal İnal ve Naciye Güngörmüş. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, 2002. 45-53.
- Güngörmüş, Naciye. "Doğumunun 200.Yıldönümünde Lajos Kossuth ve 1848-49 Macar Bağımsızlık ve Özgürlük Mücadelesi". *Doğumunun 200.Yıldönümünde Lajos Kossuth ve 1848-49 Macar Özgürlük Mücadelesi ve Osmanlı-Macar İlişkileri Sempozyumu*. Ed. Celal İnal ve Naciye Güngörmüş. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, 2002. 17-41.
- . "Ölümünün 140. Yıldönümünde Sándor Petőfi (1823-1849)." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 34.1-2 (1990): 109-115.
- Hermann, Róbert. *Lajos Kossuth ve 1848-49 Yıllarında Macar Özgürlük Savaşı*. Çev. Yılmaz Gülen. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2003.

- H.Szabó, Lajos. *Naplók, Versek, Levelek a szabadságharc korából*. Pápa: 1998. Web. 06 Ocak 2017.
- Juhász, Katalin. "A Kossuth-nóta." Web. 8 Mart 2017.
- Kerényi, Ferenc. "Dömötör Ákos: Hősök és vértanúk. Mondák és visszaemlékezések a szabadságharcról; Tari Lujza: Magyarország nagy vitézség. A szabadságharc emlékezete a nép dalaiban; Vajka Aurél: 1848 emlékei a népi díszítőművészetben". *Irodalmi Közlemények*. 103.5-6 (1999): 737-739. Web. 21 Nisan 2017.
- Kossuth, Lajos. *Szerkesztői jegyzetek a Pesti Hírlaphoz –I (1841)*. Ed. Fazekas, Csaba, Miskolc: 2003. Web. 14 Mart 2017.
- Liszka, József. *Kossuth Lajos azt üzenté...(Kossuth Lajos és a 1848/49-es szabadságharc emléke a szlovákiai magyar szájhagyományban*. Web. 08 Şubat 2017.
- Lukács, László. *1848-49 Jeles napjai a néphagyományban*. Székesfehérvár: 1998. Web. 06 Şubat 2017.
- Ortutay, Gyula. *Magyar Népdalok*. Web. 10 Mart 2017.
- Öz, Ayşe. "1848-1849 Macar Bağımsızlık Mücadelesinde Sándor Petőfi'nin Yeri ve Sekellere Dair Düşünceleri." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 55.1 (2015): 173-184.
- Sipos, János. *Türk-Macar Halk Müziğinin Karşılaştırmalı Araştırması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, 2005.
- Tasnády, Erika. "A (nép)dal: a nemzeti identitás hordozója. A széki énektılalmak margójára." *Erdélyi Múzeum* 77.2 (2015): 39-52. Web. 17 Mart 2017.
- Ujváry, Zoltán. "Kossuth Lajos a népdalokban." *Debreceni Szemle*. II(1994): 284-290. Web. 14 Mart 2017.